

Wprowadzenie

3 sierpnia 2024 roku upłynęło dokładnie 100 lat od wydarzenia rozgrywającego się w zaciszu kaplicy Matki Bożej w katedrze wrocławskiej, które okazało się mieć także niezwykle dalekosiężne skutki. Dokładnie wtedy święcenia kapłańskie przyjmował z rąk bp. Wojciecha Owczarka wątlęgo wówczas zdrowia diakon Stefan Wyszyński. Choć obecnym wówczas na tej skromnej uroczystości mogło się wydawać, że przed tym nowym kapłanem nie rysują się szczególne perspektywy, okazało się, że dane mu było nie tylko osiągnąć wiek sędziwy, ale także jak żadnemu innemu kapłanowi z pokolenia wyświęconych w okresie międzywojennym w Polsce wpłynąć na bieg historii Kościoła, Polski i szerzej – Europy. Przyjęcie sakramentu kapłaństwa otworzyło przed nim drogę, której kolejnymi etapami stały się biskupstwo lubelskie oraz urząd prymasa Polski. W porządku logicznym i chronologicznym, gdyby wówczas nie został kapłanem, to nie mógłby zostać najważniejszym hierarchą Kościoła w Polsce w czasach komunizmu.

Jubileusz 100-lecia święceń kapłańskich prymasa S. Wyszyńskiego stał się okazją do podjęcia refleksji naukowej nad tym zagadnieniem. Jej owoce są prezentowane w niniejszym tomie opatrzonym tytułem: *Bł. Stefan Wyszyński – kapłan, biskup i ojciec*. Jest to nawiązanie do tego, co tworzyło podstawę jego tożsamości (tego, kim był) i jednocześnie styl (rytm) życia. Kapłaństwo – jako służba Chrystusowi, sprawowanie liturgii będącej wyrazem najwyższego kultu składanego Bogu oraz posługi sakramentalnej wobec zwykłych ludzi, biskupstwo – to odpowiedzialność za wspólnotę Kościoła, duchownych i świeckich, wreszcie ojcostwo – w nim kryje się sposób rozumienia misji kapłańskiej i biskupiej polegającej na byciu ojcem w całym bogactwie tego słowa. Wskazane w tytule trzy określenia wyznaczają ramę dla artykułów zawartych w pierwszej części tomu.

Ksiądz prymas odwiedzając 50 lat temu Wrocławek, aby uczcić złoty jubileusz kapłaństwa, tak rozważał tajemnicę tego sakramentu, wyraźnie przy tym nawiązując do swoich doświadczeń:

Niezwykle trudno jest mówić o chwili święceń kapłańskich. O ile bowiem misterium Chrztu świętego wiąże nas z Kościołem przez wiarę, to misterium kapłaństwa zespala nas ponadto przez łaskę, działającą w człowieku powołanym. Ona porusza jego wolę i nagina ją do woli Wiecznego Kapłana, Jezusa Chrystusa, którego Stwórca uczynił Kapłanem w łonie Matki Najświętszej, w dniu Zwiastowania. To jest tajemnica, do której człowiek został włączony i przynaglony i w której uczestniczy dzięki swojej postawie uległości.

Nieraz się wydaje, że gdyby kapłaństwo wynikało z osobistej inicjatywy człowieka, niewielu byłoby kapłanów. Ale ono rodzi się z przynaglenia, którym posługuje się Bóg przez tak zwane powołanie, czyli przez wywieraną presję Boga na sumienie człowieka. Dlatego tylu jest kapłanów w Kościele Bożym.

(W kaplicy moich święceń kapłańskich podczas Mszy świętej, Włocławek, Katedra, 18 września 1974 roku)

Każde kapłaństwo jest tajemnicą, którą można rozpatrywać – podążając za myślą księdza prymasa – jak dar i inicjatywę Boga, który pociąga i przynagla kandydata do pójścia tą drogą. W podobny sposób można mówić o tajemnicy ludzkiego serca jako odpowiedzi posłuszeństwa wobec Tego, który go powołuje. W przypadku księdza prymasa rodzą się dodatkowe pytania, które również każą odczytywać jego kapłaństwo jako tajemnicę i znak czuwania nad nim Bożej Opatrzności. Pierwszą tajemnicą jest wybór seminarium duchownego, wszak w momencie wstępowania do niego mieszkał na terenie diecezji płockiej. Mógł także wybrać seminarium warszawskie, gdzie miałby bliżej, a zdecydował się na wstąpienie do seminarium duchownego we Włocławku. Drugi moment naznaczony tajemnicą to decyzja o jego wyświęceniu. Ponieważ jego zdrowie i życie wisiało na włosku, dlatego bp Stanisław Zdzitowiecki odmówił mu udzielenia tego sakramentu w pierwszym terminie. Jak podają biografowie, osobą, która przyczyniła się do uratowania zdrowia kleryka Wyszyńskiego, a następnie wpłynęła na ordynariusza włocławskiego, aby taka zgodę wyraził, była siostra Benigna ze zgromadzenia szarytek. Gdyby jej zabrakło, jak potoczyłyby się losy tegoż włocławskiego seminarzysty?

Postawione powyżej pytania pozwalają wyostrzyć nasze spojrzenie na niezwykłą logikę zdarzeń, które doprowadziły tegoż 23-letniego młodzieńca urodzonego w Zuzeli do święceń kapłańskich, które przyjął w dniu swoich urodzin 3 sierpnia 1924 roku we Włocławku z rąk bp. Wojciecha Owczarka. Odpowiedź na nie, przynajmniej w pewnym zakresie, można znaleźć w dwóch pierwszych artykułach znajdujących się w części tematycznej tego tomu: autorem pierwszego jest pochodzący z diecezji włocławskiej wybitny

znawca postaci księdza prymasa – ks. dr. Antoni Poniński, który napisał tekst pt. *Droga do kapłaństwa bł. Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski*, drugi zaś wyszedł spod pióra duetu pracowników Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie zajmujących się badaniem i popularyzowaniem wiedzy o kard. Stefanie Wyszyńskim – dr. Edgara Sukiennika i dr. Justyny Chrabki. Ich szkic nosi tytuł *Sylwetki kapłanów, którzy kształtowali duchowo i intelektualnie prymasa Stefana Wyszyńskiego*.

W tym miejscu rodzą się także inne, znaczące pytania związane ze specyfiką życia kapłańskiego bł. Stefana, co wyrażało się m.in. w jego zaangażowaniu społecznym. Z całą pewnością był silną osobowością i gdy został prymasem Polski również jego przykład oddziaływał na sposób przeżywania kapłaństwa przez kolejne pokolenia polskich księży. Te kwestie stały się kanwą dwóch kolejnych artykułów: autorem pierwszego jest zmarły 24 lutego 2025 roku ks. prof. dr. hab. Zdzisław Janiec, wieloletni wykładowca na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, który napisał tekst pt. *Formacja kapłańska w nauczaniu prymasa Stefana Wyszyńskiego*, a drugi przygotowany został przez ks. prof. dr. hab. Henryka Skorowskiego, byłego rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i specjalistę w zakresie nauk społecznych – opracowanie nosi tytuł *Społeczny wymiar kapłaństwa w nauczaniu kard. Stefana Wyszyńskiego*.

Stosunkowo rzadko podejmowany aspekt wynikający z charakteru i pozycji prawnej prymasa Polski, jakim jest podejście i sposób sprawowania władzy przez kard. Wyszyńskiego, stał się przedmiotem analizy podjętej przez o. prof. dr. hab. Zdzisława Kijasa OFMConv, związanego obecnie ze Szkołą Główną Mikołaja Kopernika, wcześniej wieloletniego wykładowcy m.in. Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, byłego rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego św. Bonawentury – Seraphicum w Rzymie oraz relatora watykańskiej Dykasterii do Spraw Kanonizacyjnych. Tytuł jego artykułu brzmi *Wyszyński i władza. Propozycje dla współczesności*.

Kolejną grupę artykułów tworzą teksty zawarte w części *Varia*. Rozszerzają one podjętą refleksję o obszary wykraczające poza ścisłe ramy tematu numeru. Otwiera go artykuł emerytowanego profesora UKSW i jednocześnie Biskupa Łowickiego – seniora, bp. prof. dr. hab. Andrzeja F. Dziuby „*Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno*” (por. Wj 20,7) *Moralne przesłanie kard. Stefana Wyszyńskiego*. Jest on kontynuacją cyklu podjętego przez Biskupa Profesora poświęconego refleksji prymasa Wyszyńskiego nad poszczególnymi przykazaniami Dekalogu. Dalej znalazł się artykuł dwojga autorów, specjalistów w zakresie prawa

kanonicznego: dr. Igora Kilanowskiego, wykładowcy UKSW oraz dr hab. Anny Słowikowskiej z KUL-u pt. *Tożsamość eklezjalna oraz odpowiedzialność moralna i prawna w liście Stefana Wyszyńskiego do młodzieży lubelskiej z 1946 roku. Analiza kanonistyczna*. Kolejny artykuł to opracowanie prof. dr. hab. Jana Żaryna, wykładowcy na Wydziale Nauk Historycznych UKSW – *Prymas Stefan Wyszyński – „Przedmurze” katolicyzmu w Polsce Ludowej (1948-1957)*. Ten dział zamyka tekst dr. Piotra Jednaszewskiego, członka Rady Uczelni UKSW związanego ze środowiskiem polonijnym na Wyspach Brytyjskich: *The Legacy of Cardinal Stefan Wyszyński, Polish Primate, in the World Striving for Peace*.

Ostatni dział bieżącego tomu „Studiów Prymasowskich” obejmuje teksty źródłowe i recenzje. Otwiera go zapis wypowiedzi Teresy Duczkowskiej-Gulak, która jest fragmentem panelu dyskusyjnego, jaki miał miejsce w czasie konferencji naukowej poświęconej księdzu prymasowi na UKSW 6 listopada 2024 roku. Pani Duczkowska jest autorką „Kielicha-Pomnika” dedykowanego Powstańcom Warszawskim, który zamówił prymas Wyszyński w 1970 roku. Ten kielich był dla niego niezwykle ważny. Był on używany także przez ojca świętego Jana Pawła II podczas warszawskich celebr w ramach kolejnych pielgrzymek do ojczyzny. O jego szczególnej randze świadczy także to, że w nim sprawowana była liturgia pogrzebu kard. Wyszyńskiego oraz jego beatyfikacji. Po zapisie rozmowy z autorką tego kielicha zamieszczone zostało sprawozdanie roczne z działalności Centrum Myśli Bł. Stefana Wyszyńskiego przy UKSW. Tom zamykają recenzje trzech publikacji: Aliny Rynio *Pedagogiczne przesłanie Kardynała Stefana Wyszyńskiego polskiego błogosławionego*, Lublin – Kraków 2024; Anny Rastawickiej *Ten zwycięża, kto miłuje. Życie i nauczanie prymasa Stefana Wyszyńskiego*, Warszawa 2021 oraz bp. Pawła Sochy CM *Kardynał August Hlond ordynariuszem diecezji i administracji Ziem Zachodnich i Północnych*, Zielona Góra 2024. Autorem pierwszej recenzji jest ks. Rafał Bednarczyk, zaś dwóch kolejnych – bp Andrzej F. Dziuba.

Niniejszy tom, choć niezbyt obszerny, stanowi wartościową propozycję lektury urozmaiconej pod względem profilu naukowego – są tu teksty autorstwa teologów, historyków, przedstawicieli nauk społecznych oraz prawa kanonicznego. To poszerza też zakres dyscyplin naukowych obecnych na łamach naszego rocznika, co niewątpliwie cieszy. Powinno to być również atutem dla czytelników, którzy mogą zapoznać się z badaniami naukowców reprezentujących różne spojrzenie badawcze na postać bł. Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski, aby zobaczyć go w możliwie szerokim spektrum. Pozostaje zatem życzyć im przyjemnej lektury, pogłębianych

przemyśleń i inspirujących wniosków pozwalających również wnikliwiej oceniać współczesność i przyczyniać się do uobecniania w niej tych wartości, którym przez całe swoje życie służył bł. Stefan Wyszyński jako kapłan, biskup i ojciec.

ks. Rafał Bednarczyk
Redaktor naczelny